

Remissvar på Promemoria KN2024/02249 Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi

De ideella aktörerna inom Ideell Second Hand *avstyrker* förslagen att varje kommun ska tillhandahålla insamlingssystem för återanvändning av produkter från hushållen i kommunen i syfte att öka återanvändningen i Sverige samt att kommunen ska ge privatpersoner, företag och sammanslutningar tillfälle att kostnadsfritt hämta produkterna på en plats som kommunen anvisar.

Ideell Secondhands roll och relevans

Medlemmarna i ISH; Svenska Röda Korset, Sveriges Stadsmissioner, Björkåfrihet, PMU, Myrorna, mfl, tillför en ovärderlig samhällsnytta. Tillsammans bidrar ISH varje år med i genomsnitt 200 miljoner kronor till de socialt utsatta och erbjuder över 7000 människor arbetsträning hos våra organisationer. Det är också miljontals människor som ger gåvor till oss för återanvändning eller som handlar hos oss. Att ta de ideella i beaktande är att prioritera ett starkt civilsamhälle vilket är en viktig pusselbit i ett tryggt och stabilt hållbart Sverige. Ideella samlar idag in stora mängder produkter för återanvändning och har ett omfattande butiksnät i hela landet. Det är en avgörande infrastruktur för en hållbar konsumtion av ex textil. De ideellas har fokus på att öka återanvändningen i Sverige. Att ta de ideella i beaktande är att prioritera omställningen till en hållbar konsumtion i Sverige.

Analys och underlag om nuläget saknas

Promemorian innehåller inga heltäckande underlag kring i vilken grad det finns eller saknas möjligheter att lämna in material för återbruk eller kring vilket sätt att lämna sådana produkter som föredras av allmänheten. De slutsatser som dras framstår som förhastade.

I promemorian hävdas ”att lämna fungerande produkter till avfallsinsamlingen ses ibland som en enklare lösning än att lämna till återanvändning” baserat på en utredning om småelektronik. Det är inte automatiskt överförbart på andra fraktioner.

Förslaget kan leda till konkurrensbegränsande offentlig verksamhet

Förslaget att kommunerna ska ge privatpersoner, företag och sammanslutningar tillfälle att kostnadsfritt hämta återanvändbara produkter på en plats som kommunen anvisar riskerar att leda till offentlig verksamhet som konkurrerar med ideellt återbruk genom underprissättning.

Regeringens förslag innebär att det överlämnas till kommunerna att välja på vilka områden de kan ha insamling i egen regi, utan vägledning och utan hänsyn eller ansvar för konsekvenser ifall det finns ideella eller kommersiella verksamheter i kommunen som säljer för återbruk och riskerna för konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet.

Sådan konkurrens från kommunerna kan orsaka skada för den svenska återbruksmarknaden. Promemorian saknar konsekvensbeskrivning i dessa delar.

Kommunerna bör fokusera på att skapa goda förutsättningar för återbruksmarknad

Enligt avfallsdirektivet ska alla EU:s medlemsstater vidta lämpliga åtgärder för att främja återanvändning av produkter och förberedelse för återanvändning, framför allt genom att främja inrättande av och stöd till nätverk för återanvändning och reparation samt användning av ekonomiska styrmedel, upphandlingskriterier, kvantitativa mål eller andra åtgärder. Direktivet pekar alltså på stöd till andra aktörer än offentliga. Även i kommissionens senaste förslag på reviderat avfallsdirektiv betonas vikten av goda ekonomiska förutsättningar för second hand som professionell sortering och pekar särskilt på sociala företag som viktiga aktörer.

Från ideell second hand ser vi en risk att det aktuella förslaget riskerar att försämra de ekonomiska förutsättningarna för second hand. En bakgrund till att det aktuella förslaget oroar oss inom är den utveckling som vi ser efter kravet på separat insamling av textil har införts där kommunernas agerande riskerar att få negativ inverkan på marknaden för ideell secondhand. Det finns en påtaglig risk att de system för insamling av textil som byggs upp varken gör det enkelt för medborgaren att göra de mest hållbara valen eller leder till den mest hållbara hanteringen av det som samlas in.

En avgörande fråga är när i processen trasiga produkter för återvinning ska skiljas från det som är lämpat för återbruk och vilken mån det är en kommunal uppgift att samla in material som är lämpat för återbruk. Alltså om hushållen ska sortera ut exempelvis trasiga klädesplagg från det som är helt och rent, eller om hushållen i stället ska slänga allt de vill göra sig av med, oavsett skick, i samma avfallstunna. Vi är övertygade om att den största miljövinsten kommer från alternativet som innebär att hushållen själva sorterar ut det som är trasigt samt att hel och ren textil som är lämpad för återbruk hanteras genom befintliga fungerande strukturer och aktörer ex donationer till ideella organisationer.

Tyvärr förordar många kommuner att hushållen slänger alla sina begagnade kläder i samma "avfallstunna" och att kommunerna sedan ansvarar för sorteringen. Eftersom möjligheten att sortera till en rimlig kostnad och i tillräckligt stor skala inte finns i Sverige riskerar den största delen av kommunernas insamlade textilier att gå på export. Det innebär att värdefullt material i form av kläder och andra textilier som skulle kunna återbrukas i Sverige försvinner utomlands utom räckhåll för svenska second handkonsumenter. Vi ser även med oro på kommunernas genomförande av informationsplikten mot allmänheten. Bilden att allt kan lämnas i samma fraktion ligger inte i linje med vikten av att hushålla med råvaror och energi.

Vägen framåt

Vägen framåt för att utöka återbruksmarknaden i Sverige är att öka möjligheterna att redan initialt separera de produkter som ska till återbruk respektive återvinning. Dvs dessa ska aldrig "blandas" i samma "produktflöde". Det borde vara en självklarhet och är en nödvändighet för att skapa en hållbar och lönsam cirkulär ekonomi och som även inte minst bidrar till största möjliga miljönytta.

Det finns flera exempel där kommuner möjliggör insamling av produkter för återbruk på samma platser som allmänheten kan lämna avfall. Detta fungerar som komplement till den insamling som görs direkt kommersiella eller idéburna aktörer. Det vore en självklar utveckling om detta byggs ut i landets kommuner, förutsatt att det görs i samverkan med andra aktörer.

Kommunerna har ansvar för att främja återanvändning genom informationsinsatser och kan utöver det utveckla samarbete med kommersiella och idéburna aktörer som förbereder avfall

för återanvändning. Kommunernas egen verksamhet bör fokuseras tillse en hållbar hantering av det avfall som inte lämpligt för återbruk. Kommunen kan även bidra till återbruk på även stärka efterfrågan på återbrukade och upcyclade produkter genom sin upphandling.

Det finns en väl utbyggd och hållbar marknad för återbruk i Sverige. För att stärka den krävs framför allt ekonomiska incitament och reformer som stärker efterfrågan på återbrukade och upcyclade produkter. *I stället för att slå sönder den svenska återbruksmarknaden bör regeringen återkomma med reformer för att stärka den.*

Ett stort behov är ökad kompetens i sortering och värdering för återbruk, vi aktörer inom Ideell Second Hand arbetar aktivt för att utveckla utbildning och kompetensutveckling och skulle gärna se ett ökat engagemang från statens sida.

Staten bör även följa upp hur kommunerna fullgör sin skyldighet att lämna information till allmänheten om vikten av att hushålla med råvaror och energi när de gör sig av med exempelvis textil.

Med vänliga hälsningar,
Ideell Second Hand

gm Caroline Andermatt
VD Myrorna
Ordf Ideell Second Hand

Ulrika Modéer, Generalsekreterare Svenska Röda Korset
Jonas Wihlstrand, Generalsekreterare Sverige Stadsmissioner
Mats Hillerström, Nationell Chef PMU
Jerker Sandell, Verkställande Chef Erikshjälpen Second Hand
Magnus Nilsson, Chef Insamling Björkåfrihet
Caroline Andermatt, VD Myrorna